

SBU-termer med definitioner

Biverkning

Synonym: negativ/oönskad effekt (rekommenderas inte: biverkan)

Beskrivning: icke avsedd och oönskad effekt av behandling eller annan insats

Engelska termer: *adverse reaction, adverse effect*

Kommentar: Biverkningar kan uppstå som följd av insatser, vanligtvis läkemedel men även medicinteknisk produkt. Termen används inte så ofta inom socialtjänst. Där används oftare ”negativ/oönskad effekt”.

Confounder

Synonym: förväxlingsfaktor, störfaktor

Beskrivning: faktor som är kopplad till både en intervention (eller exponering eller omständighet) och ett utfall, och som därför antingen kan dölja ett existerande orsakssamband mellan exponeringen och utfallet eller ge upphov till ett skenbart samband mellan dem

Engelska termer: *confounder, confounding factor*

Kommentar: Confounders beaktas vid kausal inferens, det vill säga analys av orsakssamband. Vanliga exempel på confounders i studier av hälsa är ålder, kön och olika former av missbruk.

Termen förväxlingsfaktor bedöms som något tydligare än störfaktor. Confound-*ing* är den vilseledning som uppstår på grund av en confound-*er* när data från en studie tolkas, och är inte synonymt med confounder.

Evidens

Synonym: (rekommenderas inte: samlat vetenskapligt bevisläge, samlat vetenskapligt underlag)

Beskrivning: forskningsresultat som är systematiskt sökta, relevans- och kvalitetsgranskade och sammanvägda eller på annat sätt sammanställda

Engelska termer: *evidence*

Kommentar: Evidensen avser alltid en tydligt formulerad fråga, till exempel vilken effekt en insats har för en viss population eller hur ett samband ser ut i ett specifikt vetenskapligt sammanhang, alternativt vad som kännetecknar en företeelse i ett visst sammanhang.

Exempel på rätt användning: ”Det finns evidens för att insats X är mer effektiv för populationen Y jämfört med insats W (för symtom/utfall Z)”.

Evidenskartläggning

Synonym: kartläggning (rekommenderas inte: systematisk kartläggning)

Beskrivning: inventering av befintliga systematiska översikter (samt i vissa fall enskilda studier) inom ett område, i syfte att påvisa dels forskningsresultat som är systematiskt sökta, relevans- och kvalitetsgranskade och sammanvägda, och som utgör evidens eller vetenskaplig kunskapslucka

Engelska termer: *evidence map, evidence-and-gap map, systematic map*

Kommentar: Resulterar i en evidenskarta; skilj från scoping review.

Grå litteratur

Synonym: (rekommenderas inte: grått material)

Beskrivning: forskningsrelaterade dokument som

- har publicerats utan att ha genomgått vetenskaplig publiceringsprocess
- har publicerats utanför gängse vetenskapliga distributionskanaler och därför kan vara svåra att hitta i sedvanliga referensdatabaser

Engelska termer: *gray literature, grey literature, fugitive literature*

Kommentar: Eftersom tekniska och andra förutsättningar ändras kontinuerligt är det svårt att långsiktigt avgränsa vad som räknas som grå litteratur. Idag kan ”grå litteratur” avse dokument som avhandlingar, konferensmaterial, statliga utredningar samt rapporter från myndigheter, regioner eller kommuner. Det kan också avse dokumentation som rör patent och pågående forskning, som data från kliniska försök och bilder. Vissa databaser innehåller grå litteratur. Obearbetade data och registeruppgifter utgör inte grå litteratur.

HTA

Synonym: (rekommenderas inte: metodutvärdering inom hälso- och sjukvården)

Beskrivning: tvärvetenskaplig process som använder specificerade utvärderingsmetoder för att bedöma kunskapsläget rörande en hälso- och sjukvårdsåtgärd i något stadium av dess livscykel, och som syftar till att ta fram ett beslutsunderlag som främjar likvärdig och effektiv hälso- och sjukvård av hög kvalitet

Engelska termer: *HTA, health technology assessment*

Kommentar: – En åtgärd kan syfta till att förebygga, undersöka, behandla, befrämja hälsa, rehabilitera eller till att organisera hälso- och sjukvård; exempel är testprocedurer, medicintekniska produkter, läkemedel, vacciner, ingrepp, terapier, program och system.

– Processen är formaliserad, systematisk, transparent och använder optimal utvärderingsmetodik för att ta fram bästa tillgängliga evidens.

– Olika aspekter av kunskapsläget rörande en åtgärd utvärderas genom analys av dess avsedda och icke avsedda konsekvenser med hjälp av jämförelse med befintliga åtgärdsalternativ. Ofta innefattar detta klinisk effektivitet och säkerhet; kostnader och ekonomiska effekter; etiska,

sociala, kulturella och juridiska aspekter; organisatoriska och miljömässiga aspekter; betydelse för patienten, närstående, vårdare och befolkningen. Det samlade kunskapsläget kan vara olika beroende på vilket perspektiv som har anlagts, vilka berörda parter som har tagits med och vilket beslutssammanhang som underlaget avser.

– HTA kan genomföras i olika skeden av en åtgärds livscykel – såväl tidigt, det vill säga före, under och efter godkännande- och införandefas, som sent, då användning av åtgärden överges.

Kostnadseffektivitetsanalys

Synonym: -

Beskrivning: hälsoekonomisk analysmetod där kostnader och effekter av två eller fler insatser jämförs och vars resultat presenteras som en inkrementell kostnadseffektkvot (ICER)

Engelska termer: *cost-effectiveness analysis*

Kommentar: ICER beräknas enligt formeln: $(\text{kostnad A} - \text{kostnad B}) / (\text{effekt A} - \text{effekt B})$. Det finns olika typer av kostnadseffektivitetsanalys som använder olika utfallsmått.

Kvalitativ evidenssyntes

Synonym: kvalitativ systematisk översikt (rekommenderas inte: kvalitativ metasyntes)

Beskrivning: systematisk översikt där forskningsresultat av kvalitativ karaktär analyseras och sammanställs med hjälp av kvalitativ metodik

Engelska termer: *qualitative evidence synthesis (QES)*

Kommentar: Uttrycket ”kvalitativ metasyntes” bör inte användas eftersom det kan uppfattas otydligt vad som avses: hela den systematiska översikten eller en specifik syntesmetod (såsom meta-etnografi eller tematisk syntes).

Minsta betydelsefulla skillnad

Synonym: MID, minsta viktiga skillnad

Beskrivning: minsta förändring i ett utfall som antas eller visas ha betydelse för patienter eller brukare

Engelska termer: *minimally important difference*

Kommentar: Patienters/brukares/klienters uppfattning om skillnadens betydelse anses central. Ibland anges att skillnaden ska vara så betydelsefull att den kan ligga till grund för beslut om åtgärd, till exempel ändrad behandling. Termen ”minsta kliniskt viktiga skillnad” (eng. minimal clinically important difference, MCID) förekommer också, dock främst i medicinska sammanhang.

Metaanalys

Synonym: -

Beskrivning: statistisk analysmetod för att väga samman resultat från primärstudier av samma diagnosmetod, behandling eller intervention

Engelska termer: *meta-analysis*

Nätverks-metaanalys

Synonym: -

Beskrivning: statistisk analysmetod (typ av metaanalys) som jämför tre eller flera interventioner genom att kombinera resultat från jämförande primärstudier och indirekta jämförelser

Engelska termer: *network meta-analysis, NMA*

Primärstudie

Synonym: -

Beskrivning: empirisk undersökning där forskare samlar in och analyserar data med syfte att bidra med ny forskning

Engelska termer: *primary study*

Kommentar: Termen används för att särskilja mot sekundärstudier som innebär analyser av ett urval av tidigare studier (till exempel i en systematisk översikt). Även termen "originalartikel" kan förekomma i litteraturen.

Med empiriska undersökningar avses studier grundade på observation eller annan erfarenhet.

Prioriterade utfall

Synonym: (rekommenderas inte: centrala utfall)

Beskrivning: överenskommet minimiurval av utfall (och utfallsmått) vilka prioriterats som särskilt viktiga att mäta och rapportera i studier av effekter av insatser vid ett specifikt tillstånd

Engelska termer: *core outcome set, COS*

Kommentar: Såväl utfall som utfallsmått bör specificeras, det vill säga både vad som ska mätas och hur. Detta tas fram i projekt där en eller flera intressentgrupper deltar i en gemensam prioritering, och där samverkan med patienter och brukare är en särskilt viktig del i processen.

Risk för bias

Synonym: risk för systematiskt fel, risk för snedvridning

Beskrivning: risk för ett resultatfel i forskningsprocessen som uppstått i en studies upplägg, genomförande, effektbedömning, publikation eller annan hantering av resultaten, och som inte beror på slumpen

Engelska termer: *risk of bias*

Risikfaktor

Synonym: -

Beskrivning: egenskap eller förhållande som är statistiskt förknippat med ökad risk för sjukdom eller problem

Engelska termer: *risk factor*

Kommentar: Sambandet mellan en riskfaktor och uppkomsten av en sjukdomshändelse eller ett problem kan vara kausalt eller icke-kausalt. Om kausalitet föreligger eller inte är en empirisk fråga som i vissa fall kan undersökas i experimentella studier genom att riskfaktorn manipuleras. Termen riskmarkör används ibland för att beskriva en riskfaktor där sambandet inte bedöms vara kausalt eller där frågan om kausalitet är oklar.

Surrogatmått

Synonym: (rekommenderas inte: surrogatmarkör)

Beskrivning: utfallsmått som används i stället för ett annat utfallsmått vilket egentligen är det väsentliga för patient, brukare eller klient

Engelska termer: *surrogate endpoint, surrogate outcome*

Syntes utan metaanalys

Synonym: SWiM, SWiM-syntes (rekommenderas inte: narrativ syntes)

Beskrivning: (i systematiskt översiktsarbete) metod för syntes av kvantitativa data utan användning av metaanalys

Engelska termer: *synthesis without meta-analysis, SWiM*

Kommentar: Termen används för flera olika syntesmetoder.

Systematisk översikt

Synonym: (rekommenderas inte: systematisk litteraturoversikt)

Beskrivning: sammanställning av resultat från sådana studier som med systematiska och explicita metoder har identifierats, valts ut och bedömts kritiskt och som avser en specifik formulerad fråga

Engelska termer: *systematic review, systematic overview*

Kommentar: Innehåller ofta men inte alltid en metaanalys. Ett viktigt syfte med systematiken är att minimera snedvridning.

Tillförlitlighet av evidens

Synonym: evidensstyrka

Beskrivning: giltigheten hos forskningsresultat som är systematiskt sökta, relevans- och kvalitetsgranskade och sammanvägda eller på annat sätt sammanställda (evidens)

Engelska termer: *certainty of evidence; confidence in evidence*

Kommentar: Uttrycker hur mycket tilltro bedömaren har till resultat av en systematisk översikt. Bedömningen av tillförlitligheten görs för det sammanvägda resultatet av studier med kvantitativ metodik (till exempel enligt GRADE). För synteser av studier med kvalitativ metodik betraktas

tillförlitligheten som en bedömning av i vilken utsträckning fyndet är en rimlig representation av fenomenet (till exempel enligt GRADE-CERQual).

De engelska termerna avser kvantitativa respektive kvalitativa resultat.

Vetenskaplig kunskapslucka

Synonym: (rekommenderas inte: kunskapslucka)

Beskrivning: forskningsfråga där det saknas evidens för vilken sammanvägd effekt en metod eller insats har. Detta beror på en av följande orsaker:

– forskningsfrågan har aldrig undersökts i någon systematisk översikt eller endast i systematisk översikt som har hög risk för bias,

eller

– en systematisk översikt av låg eller måttlig risk för bias visar på att ytterligare forskningsstudier behövs för ett eller flera utfall

Engelska termer: *evidence gap*

Kommentar: Risken för bias på övergripande nivå i den systematiska översikten ska ha bedömts med något vedertaget instrument som Amstar, modifierad Amstar eller ROBIS. Tillförlitligheten i enskilda utfall i den systematiska översikten ska ha bedömts med något vedertaget ramverk för evidensgradering, till exempel GRADE.